

Er norsk misjon fortsatt liv laga? Norsk misjonsengasjement og vegen vidare

KJETIL AANO

Dei klassiske misjonsorganisasjonane i Norge opplever med få unntak store utfordringar for tida. På LINK, ein årleg konferanse som Norsk Råd for Misjon og Evangelisering (NORME) arrangerer, var temaet i 2013 «misjonærtørke». Parallelt med svakare tilsig av personar som melder seg til klassisk misjonærteneste, opplever også fleire av misjonsorganisasjonane og kyrkjene minkande tilgang på gåver.

Korleis skal ein tolka det som skjer? I denne artikkelen ønskjer eg å drøfta om det som skjer med dei klassiske misjonsrørslene, er eit teikn på at norsk misjon går mot slutten, eller om det tyder noe anna? Spørsmålet er om vi står overfor slutten på ein epoke der vestlege misjonsorganisasjonar har vore den viktigaste drivkrafta i den verdsvide kristne misjonsrørsele.

Her er det uråd å gi enkle forklaringar. Det vil vera like feil å tenka at dette bare er uttrykk for manglande styrke i den kristne overtydinga og trua som utelukkande å sjå på det som eit gode. Eg vil her argumentera for at det som skjer, er historiske endringar som det er vanskelege for dei som står midt oppe i dei, å få oversikt over. Samtidig er det openbart også ei utfordring – og kan vera ei velsigning som frigjer til å tenka og å handla langs andre linjer. Det utfordrar m.a. til å tenka gjennom egne holdningar -- historisk, etisk, teologisk, egne

prioriteringar og korleis vi tenker om Gud og hans handlingar. Kanskje må vi tilbake til nullpunktet og søka vårt eige grunnlag. Kva er det som verkeleg er nødvendig? «*Navigare necesse est – vivere non est necesse*».¹

Misjonsorganisering i lys av ulike misjonsparadigme

For å svara på det sentrale spørsmålet som er stilt, ønskjer eg ta eit steg tilbake og sjå på korleis evangeliet har blitt spreidd ut over kyrkjelydens grenser, til nye geografiske område, og til nye folkegrupper. Det gjer eg fordi spørsmålet som stillest i denne artikkelen ikkje utelukkande skal tolkast som eit spørsmål om dei misjonsorganisasjonane og –strukturane som utgjer NORME, har livskraft. Eg ønskjer å sjå spørsmålet om misjon som fenomen er liv laga i eit vidare paradigmatisk perspektiv.

«Modalities and sodalities»

Den kristne kyrkja har vakse og utvida sine grenser gjennom store delar av si historie. I følgje den amerikanske missiologen Ralph Winter² har kyrkja gjennom heile si historie hatt to strukturar: Den eine har vore den organisatoriske, hierarkiske, som har bestemt kva som rår på eit geografisk avgrensa område. Dette kallar Winter «modalities», eit ord han har lånt frå samfunnsvitskapen, og sosiologen/antropologen Anthony Giddens brukar det for å forklara kva som ligg i bestemte strukturar.³ På den andre sida, seier Winter, har alle kyrkjer som har vist dynamikk og vekst, også hatt ein tverrgåande struktur, som ikkje er hierarkisk, men som har eit sterkt element av fellesskap og kjensle av eit utvida oppdrag (engelsk: «mission») ut over eit avgrensa geografisk område. Dette kallar Winter «sodalities», eit ord han låner frå katolsk tradisjon, og det står for det ein kan kalla ein tverrstruktur i kyrkjas styringsmønster.⁴

Winter hevdar at der rørsler av denne typen, sodalitetar, har vore tydelege, har kyrkja hatt framgang, vakse og utvida sine grenser, både åndeleg og geografisk. I periodar der dette har mangla, har også kyrkja lidd under det, og det har vore både misjonærtørke og åndeleg tørke.⁵

Det går ei spennande linje frå Winter til det som synest vera hovudtesen til Kenneth Scott Latourette,⁶ ein av dei store kyrkjehistorikarane i moderne tid: I kyrkjehistoria svingar det

mellom periodar med sterk framgang – og med tilbaketrekking, stillstand og periodevis jamvel tilbakegang.⁷ Latourette knyter nok dette til tverrstrukturelle organisasjonar, men han legg også vekt på kva rolle overordna politiske tilhøve spelar for kyrkjas stagnasjon eller vekst og framgang.⁸

Eit tredje viktig perspektiv på korleis kyrkja veks, presenterer den afrikanske teologen og historikaren Lamin Sanneh. I boka *Translating the Message*⁹ er hans hovudtese at kristen tru, til skilnad frå mest alle andre religiøse system, ikkje er bunden til kultur, språk eller geografi. Det vil seia, vi ærer Jerusalem, men tilber i ånd og sanning overalt. Det kristne tempelet er der Jesus blir trudd og tilbedt, og der nattverd og dåp finn stad.¹⁰

Fem misjonsparadigmer

Med desse tre perspektiva som bakgrunn, vil eg sjå på kyrkjas misjonsdimensjon og hennar globale misjonsarbeid i eit litt lengre perspektiv. Kyrkja har til alle tider vore engasjert i eit utadretta arbeid, men på ulike måtar. Vi kan teikna fem forskjellige grunnrørslar ved kyrkjas utadretta arbeid – hennar ekspanderande dimensjon – som har ført til framgang og til vekst. Noen av dei er valde, medvitne strategiar, andre *er* bare. Dei har i noen grad også avløyst kvarandre, men samtidig er desse å forstå som drivkrefter eller dimensjonar ved kyrkjas ekspanderande misjonsarbeid som finst og fungerer parallelt.

1. Apostolsk misjon

Dette var det som skjedde dei første hundreåra etter Kristus. Apostlane og deira disiplar reiste rundt i den romerske verda og langt austan for den, og vart reiskap til at kyrkja spreidde seg langt utover det vi i dag tenker på som Midtausten. Både Oskar Skarsaune¹¹ og Philip Jenkins¹² har skrive viktige bidrag til denne misjonshistoria som vi her i Vesten har lett for å oversjå. Dette var ei slags apostolsk misjonsrørsle som blei ført vidare i delar av den ortodokse tradisjonen gjennom fleire hundreår. Og ein kan faktisk argumentera for at det held fram ennå. Det er store ortodokse misjonsrørslar som har betydeleg framgang f.eks. i Afrika i våre dagar.¹³

2. *Misjon som pilegrimsreiser*

Ein av dei meir overraskande trendane dei siste tiåra er ein fornya pilegrimstradisjon. Pilegrimsrørslene var sterke misjonsrørslar. Harald Olsen har gjennom sine bøker vist korleis desse rørslene har skapt tre bølger av menneske som har gitt seg ut på vandring og bore trua med seg og ført til at den har blomstra opp på stadig nye stader: Først rundt Middelhavet med ørkenfedrane og -mødrene; så gjennom den keltiske tradisjonen, som førte kristentrua både til Irland og til kysten av Norge; og til sist gjennom den ortodokse tradisjonen, som var ein sterkt medverkande faktor i kristninga av Russland.¹⁴ Den misjonerande sida ved dette både i historia og i dagens sekulære Europa blir understreka av den fornya keltiske pilegrimstradisjonen, slik den kjem til uttrykk t.d. gjennom Ray Simpson og i den keltisk inspirerte kommuniteten han leier på Lindisfarne.¹⁵

Det er slektskap mellom sider ved den keltiske misjonsspiritualiteten – der ein overlot sitt liv i Guds hender og lot han i bokstaveleg forstand føra seg dit han ville, over havets bølger eller over land – og den moderne misjonsrørsla, der ein også overlot sitt liv i Guds hender, og reiste til det ukjente på det ein meinte var Guds ufråvikelege kall og tydelege oppdrag.

3. *Politisk misjon*

Den tredje viktige måten kyrkja har ekspandert på, er gjennom samhandling med politiske styresmakter. Vi kan kalla det «politisk misjon».

Spørsmålet om forholdet mellom religion og politikk har følgt den kristne kyrkja gjennom historia, og kan først tilbake til kontroversen mellom Jesus og farisearane om å betala skatt.¹⁶ Keisar Konstantins omvending rundt 312 og hans omfamning av kristendommen som Romarrikets religion la grunnlaget for at den kristne trua kom til å utgjere det religiøse, etiske og politiske fundamentet for Europas historie. Etter kvart blei også dei delane av verda som skulle leggst under eit europeisk styre, trekte inn. Dette er religiøse og politiske realitetar i dag, og det legg rammer for korleis kristne kyrkjer fungerer.¹⁷ Politisk misjon er bakgrunnen for den misjonale vendinga som finn stad for tida – der ein søker å føra levande kyrkjeliv vidare utan å forankra det i ein politisk storleik eller i avhengighet

av ein stat. Politisk misjon har tidlegare lagt rammene – meir enn vi liker å tenkja – rundt vestlege misjonsorganisasjonars arbeid. Misjonsspråket blei til dels prega av militær retorikk («Fremad Kristi hærmenn!»). Parallelt blei språket prega av kulturhegemonistiske uttrykk: «Vi skal bringa lyset til dei som er i mørke».¹⁸ Like viktig er det å ta på alvor korleis det gjennom tidene er blitt forstått av mottakarane og dei som sit rundt og nær han/henne. I dag er det behov for teikna eit nyansert bilete. Men ikkje all vestleg misjon var prega av slike tankar, og er det langt mindre i dag. Kristne leiarar i totredelsverda les ikkje utan vidare vestleg kristen misjon inn i ein vestleg ekspansjonspolitik.¹⁹

Likevel lever denne historia som langt meir enn bare minne. I Midtausten blir alt det Vesten tek seg føre , lese i lys av den historiske samanvevinga av politikk og religion. Nylege politiske vedtak har ikkje gjort det enklare å svekka denne koplinga.²⁰ Også i land som India og Sri Lanka blir alt Vesten gjer, forstått i lys av ein religiøs horisont, og alt som kristne kyrkjer står for og gjer, blir tolka inn i ei global religiøs-politisk maktkamp.²¹ Samtidig kan ein ikkje sjå bort frå at dette også er resultat av aktive tolkingsval for korleis ein forstår historia. Kristen misjon kan hevdast å vera ei åndeleg eller religiøs side av den same erobringstanken som låg bak koloniprojektet. På den andre sida var den europeiske misjonsrørsla eit oppgjer med politisk basert misjon, og eit uttrykk for ei alternativ forankring av den kristne kyrkjjas misjonsdimensjon.²² Ei seriøs drøfting av korleis vestleg misjon fungerer i dag, må ta med begge perspektiva.

4. Migrasjon og handel

Dette er nok det minst oversiktelege og truleg mest undervurderte misjonsfenomenet. Der menneske møter ei kristen tru, skapest det eit liv som blir delt med andre. Truande menneske har til alle tider søkt å omsetja trua si i praktisk liv og i levande gudstenestefeiring saman med andre, og slik har det oppstått kyrkjelydar, forsamlingar og kyrkjer.²³

Bengt Sundkler meiner at den kristne kyrkjjas ekspansjon i Afrika fulgte handelsrutene. Du kan følga den kristne kyrkja frå by til by, frå folkegruppe til folkegruppe, langs handelsrutene,

hevdar han, og etter å ha gitt ei rekke døme på kva han meiner, konkluderer han slik:

”These examples appear so often that we are sometimes tempted – perhaps irresponsibly – to suggest a law: The first missionary arriving in an African village, there to proclaim for the first time the name of Christ – was never first.”²⁴

Det var ikkje primært profesjonelle misjonærar, men vanlege kristne – det vi kan kalla amatørar – som var dei viktigaste eksponentane for kristen ekspansjon og berarar av kristen tru til nye menneske og nye område.

Då dei første svenske misjonærane søkte innover i landet frå det som i dag er Eritrea til Wollegga i Etiopia rundt 1920, møtte dei til si store forundring, ei rekke etablerte kyrkjelydar langs hovudvegen mellom Addis Abeba og grensa til Sudan, og desse var organisert i eit fellesskap bygd opp omkring handelsmannen Onesimus Nesib, som hadde søkt kunnskap i Asmara, og fått trua i tillegg. Gjennom si handelsverksemd hadde han delt trua med dei han møtte. Slik var grunnstrukturen til det som skulle bli Mekane Yesus kyrkja med sine i dag fem–seks millionar medlemmer, på plass lenge før det hadde vore ein vestleg misjonær der.²⁵

Dette fenomenet lever i beste velgåande i dag og. Det kjem i dag til uttrykk på mange måtar Den omfattande migrasjonen frå andre delar av verda til Europa skal ikkje undervurderast. Det har ført til at det veks fram store og sterke migrasjonskyrkjelydar i dei fleste europeiske storbyar. Dei langt fleste av desse kyrkjene har eit etnisk utgangspunkt. Men i mange byar blir dette endra ved at andre grupper finn sin plass, men like mykje ved at innvandrarar etter kvart misser innvandraridentiteten sin. Philip Jenkins understrekar dette i si bok *Gods Continent: Christianity, Islam, and Europe's religious crisis*, og peiker på afrikanske og vestindiske pentekostale kyrkjer som gode døme: «The religious impact of immigration is unmistakable [...] A correspondent in the British *Guardian* noted that [...] «as the city [London] continues to be Africanized so it is being evangelized». Though the absolute numbers may be small, the potential for future growth is immense.»²⁶

Også det som er omtalt som «telmakarteneste» kan tolkast i ei slik ramme.²⁷

5. Den europeiske protestantiske misjonærrørsla

Misjonsorganisasjonane som er medlemmer av i NORME, er ein del av ei brei vestleg misjonsrørsle. Norsk misjon må tolkast som ein del av dette breie, vestlege eller europeiske straumdraget. I det føregåande har eg søkt å setja organisert, vestleg misjonsarbeid som NORME er ein del av, inn i ein større samanheng. Denne rørsla har spelt ei særskild aktiv rolle og bidrege til varig endring av den kristne kyrkja. Samtidig er det viktig å erkjenne at kyrkja faktisk var misjonerande lenge før den europeiske, vestlege misjonsrørsla, som hos oss starta eit par tiår før Det Norske Misjonsselskap (NMS), som blei Norges første organiserte selskap, skipa i 1842.

Den vestlege protestantiske misjonsrørsla har røter i to tradisjonar: Den historisk første er den katolske. Den protestantiske misjonsrørsla er ei omforming og omplanting av dei katolske misjonsordenane – og slik ein *sodality*, nyskapt på protestantisk mark. *Sodality* inkluderer to aspekt: Både ein strukturell fridom frå det geografiske hierarkiet – og ei grunnleggande åndeleg tilknytning til kyrkjjas vesen og struktur. Den andre rota er den protestantiske pietismen, med noen viktige element: kvart menneskes rett til å møte Gud utan å vera avhengig av ein formidlande prest. I dette ligg det ein tydeleg frigjeringsimpuls, ettersom prestar enten vart forstått som religiøse mellommenn (i katolsk tradisjon) eller var statlege embetsmenn. Det dreidde seg eit stykke på veg om eit lekmannsoppgjer mot presteleg autoritet, statleg og åndeleg. Etter kvart blei misjonsrørsla også berar av sterke element av kvinnefrigjering.²⁸ Dernest ligg også ein emosjonell inderlegheit som gjerne kunne knytast til kyrkjjas sakrament og ordningar elles. Dette var nært kopla til ein religiøs aktivisme, og var på mange måtar ei omforming av tidlegare fromheitsideal henta frå klosterørslene. Dette var ofte kopla til det mange i dag kallar «*Great-Commission-Christians*».²⁹ Men denne koplinga må ikkje gjerast for enkel. Misjonsbefalinga spelte lenge ei heller underordna teologisk rolle, og blei snarare eit pedagogisk verkemiddel. Først godt ut på 1800-talet blei den verkeleg sentral.

Desse rørslene var enten knytt til eitt kyrkjesamfunn, eller til fleire. Ein bevarte såleis den dobbelheita som ligg i Winters *sodality*: Dei var både kyrkjeleg forankra, samtidig som dei fungerte på tvers av autoritetsstrukturarar og hadde sin eigen autoritet.

Det varige resultatet av denne misjonsrørsla er sagt med to enke setningar: (1) Kyrkja, og i første omgang særleg den protestantiske, endra karakter frå å vera eit meir eller mindre vestleg provinsielt fenomen til å bli ei global kyrkja.³⁰ (2) Det førte i sin tur til at kyrkja i si misjonsforståing braut den globale aksens politikk – misjon. Misjon er ikkje lenger noe som Gud har gitt til den vestlege kyrkja. Det er ikkje lenger slik at misjon primært er ein reiskap for den vestlege kyrkjas politiske, økonomiske og kulturelle ekspansjon.³¹

I neste runde har dette igjen ført til eit hav av nyare kristne rørslar og kyrkjesamfunn.³² Vi snakkar om framveksten av den pentekostale-karismatiske kyrkjefamilien, og den omfattar mye.

Misjonærtørke – bakgrunn og forklaringar

Overordna endringar i Europa og Norge

I ei årrekke har NORME utarbeida statistisk materiale over norske misjonsorganisasjonars aktivitet. Dette blir gitt ut i ein årleg rapport som viser trendar og utvikling.³³ Talet på norske misjonærar er i dag ca. ein fjerdedel av det det var for tre tiår sidan. Sjølv om rapportens forfattar med rette peiker på at norsk misjon står for eit stort og omfattande arbeid, representerer nærare 6000 årsverk og har ei årsumsetjing på 1,3 milliardar kroner, er dette likevel ein kraftig nedgang. Men det kan knappast seiast å vera uventa. I Europa elles har dette vore ein tendens i meir enn femti år. Norge og noen katolske land som t.d. Irland og Polen har vore unntaka.³⁴ Men nå er den europeiske trenden slått tydeleg inn også hos oss.

Vi må lesa dei prosessane som vi nå observerer på nært hold, i lys av ei breiare tilnærming til kyrkjas misjonsdimensjon. Like fullt utløyser dei endringane vi observerer i norsk global misjon, spørsmål om årsakssamanhengar. Med fare for å bli sjablongmessig forenkla, vil eg peika på noen trekk som er med på å forma dei endringane vi nå står midt oppe i.

På eit overordna nivå står vi midt i det ein på engelsk kallar

*End of Christendom.*³⁵ Det inneber ikkje slutten på kristendommen, verken her eller i globalt perspektiv. Men det representerer eit slutt punkt på den historiske samanvevinga av politikk, kultur og tru som har rådd i Vest-Europa etter reformasjonen, og for storparten av Europa sin del på ulike måtar sidan keisar Konstantins omfamning av kristendommen som samfunnets verdigrunnlag i 312.³⁶ Den andre sida av dette er globaliseringa som finn stad i dag. Både teknologi og kultur gjer at det som skjer, langt på veg blir uavhengig av stad. Verda blir éi, og impulsar frå ein del av verda blir fort globale. Forunderleg nok fører dette til at det som skjer lokalt, blir viktigare.³⁷ Det utfordrar både nasjonale og andre autoritetar. Ein konsekvens av globaliseringa er ei styrkt lokalisering og individualisering. Dette har praktiske følgjer for alle kyrkjer.³⁸

Når dette blir norsk

Når desse endringane kjem til Norge, blir vi påverka på svært handfaste måtar. Vi opplever på kort tid at kristendommen endrar karakter frå å vera limet som bind samfunnet vårt saman, til å bli eit av fleire livssynssystem som konkurrerer om plass, og må kjempa om å sleppa til i det offentlege rommet, som elles lett blir fylt av eit minste felles multiplum. Dette inneber å gjera fellesrommet så nøytralt som råd, og dermed altså tømt for religion, som då gjerne blir tolka som eit splittande fenomen.³⁹ Ein praktisk følgje av denne utviklinga er at det er vanskeleg å halda fast på biletet lys – mørke,⁴⁰ der kristentru representerer lyset som opplyser alle andre.

Ein skal ikkje undervurdere effekten av kritikken av samankoplinga mellom kristen tru og kolonihistorie, eller vestleg kjensle av å skulle ha ein siviliserande misjon. Sjølv om dette biletet treng sterk nyansering, er det med på å prega den europeiske og norske misjonsrørsla si sjølvforståing. Dette er dessutan blitt kopla saman med ei teologisk nyorientering, der slagordet *Missio Dei* står sentralt. Her blir misjon primært Guds sak. Det kan fort føra til ei nedtoning av menneskes ansvar og initiativ, sjølv om det ikkje treng tolkast slik. På same måten kan ei ny misjonsforståing, der heile verda blir Guds misjonsmark, svekka opplevinga av at å følgja Guds kall kan innebera å dra langt bort, og å leva under andre og meir krevande forhold.

Det siste tiårets fokus på misjonærbarn og den prisen dei ofte har betalt for foreldra sine val, har sterkt påverka ein heil generasjon.⁴¹ Kallsforkynninga tenderte nok til tider i retning av å skygga for foreldreoppdraget, eller i det minste til å relativisera det.

Ein skal heller ikkje sjå vekk frå at tilgangen på misjonærar blir påverka av endringar både i familiemønster, i reisemønster, og ikkje minst av endra status knyta til omgrepet *misjonær*. I Norge har det på relativt kort tid skifta karakter frå å framstå som uttrykk for ein føregangsperson med spesialkunnskap og respektert eventyrar – ein slags kryssing av Hans Wilhelm Steinfeldt og Lars Monsen – med andre ord ein tydeleg plussvariant, til å framstå som ein klar minusvariant, ein kunnskapslaus, kultursnever religiøs fundamentalist. Og i landet der ein skal arbeida, har ein skifta karakter frå å vera ein person med autoritet, kunnskap og kulturell og økonomisk kapital, til å bli gitt ein høgst uklar status, og gjerne møtt med sprikande forventingar.⁴²

Kva så? Ein personleg konklusjon

Det er for det første viktig å halda fast på at norsk misjon også i dag utfører eit *stort og omfattande* arbeid. Årsstatistikken som blir lagt fram i samarbeid av NORME og Digni (Norsk Misjons Bistandsnemnd) gir eit klart bilete av det. Samtidig avslører den også klare nedgangstendensar. Og den viser at det er to organisasjonar (Norsk Luthersk Misjonssamband og Frelsesarmeen) som til saman står for ein stor del av både talet på tilsette og økonomisk omsetjing.

Med like stort trykk vil eg hevda at det arbeidet norsk misjon gjer, er eit *godt og viktig* arbeid. Ingen menneskeleg aktivitet kan unndra seg kritikk. Heller ikkje misjon. Men misjonsarbeidet har aldri vore slik dei mest kritiske har hevda.⁴³ Og rørsla har vist seg å ha evne til å ta til seg kritikk og å endra praksis.⁴⁴

Derfor er min konklusjon for det første at norsk global misjon må halda fram. Sjølv om volumet truleg vil endra seg også i tida som kjem, er misjonsverksemda eit genuint uttrykk for at kyrkjene i Norge forstår seg sjølve som ein del av eit verdsvidt fellesskap og handlar i tråd med det. Misjon inneber globalt samarbeid, strukturelt, økonomisk og på personnivå. Misjon er også å senda – og å ta imot – misjonærar. Derfor er det avgje-

rande at det blir gjort eit kontinuerleg arbeid med å etablere gode ordningar, å laga avtalar med kyrkjepartnerar og få til samarbeid mellom norsk misjon og andre kyrkjer – også for framtida. Misjon er både samarbeid med alt etablerte kyrkjer, og i samarbeid med dei, å søka å gå vidare med den kristne budskapen. Like avgjerande er det at den kunnskapen ein har erverva seg gjennom arbeidet med misjonærbarn, blir omsett i praksis og fører til gode ordningar og avtaleverk.

Det andre poenget er like viktig: Det er å erkjenne at misjon til sjuande og sist ikkje er noe verken personar eller organisasjonar har eigarskap til. Vår utfordring og vårt kall er å bruka all kløkt og klokskap vi måtte ha, i tenesta for Gud og medmenneske. At rolla endrar seg i eit globalt landskap, tyder ikkje nødvendigvis at Gud misser kontrollen. Gjennomgangen av korleis misjonsdimensjonen har manifestert seg på ulike måtar i den kristne kyrkja si historie, er eit klart uttrykk for dette. Og det bidrar til å gi perspektiv på den situasjonen vi er i nå. Det er ikkje vanskeleg å sjå at misjonsorganisasjonsmodellar, i tillegg til å vera uttrykk for lydnad mot eit genuint kristent kall, også reflekterer eit bestemt samfunnssystem og ei bestemt tid. Dette samfunnet er i dag i endring, og ingen av oss veit heilt korleis framtida blir. På same måten som organisasjonar opplever dette krevjande, gjer også kyrkjer, både fleirtalskykjer og såkalla frikyrkjer, det.⁴⁵

Samtidig skal ein også opna augo for nyare utviklingstrekk og -tendar som peikar ut mulege vegar framover: Framveksten av mindre og større kommunitetar, enten av livslang eller meir periodisk karakter, er påfallande.⁴⁶ Det rår ein ny vilje til samtale mellom evangelikale og økumeniske kristne, og vi ser ein aukande vilje til å uttrykka positivt at misjon forstått som forkynning og evangelisering høyrer saman med kyrkjias diakonale, etiske og sosialetiske oppdrag, og at ein ikkje kan riva dei to frå kvarandre.⁴⁷

Den siste tendensen eg vil peika på, er ei veksande pilegrimsrørsle. Den kan ikkje utan vidare tolkast som ei misjonsrørsle. Pilegrimsvandring kan lett bli eit uttrykk for personleg åndeleg søking av nærast privat karakter. Det er viktig nok. Men samtidig har pilegrimstradisjonen vore ei av dei viktigaste kjeldene til misjonsfromhet, og ei sentral årsak til at kyrkja sine grenser er flytta. Det kan fort skje igjen.

Kanskje er det noe Gud søker å fortelja oss gjennom det som skjer? Både om Norges rolle i verda, men like mykje dette: Vi skal ikkje missa motet om ting ikkje går slik vi hadde tenkt. Det kan godt hende vi må skifta gir. Kanskje må vi endra framkomstmiddel, og la delar av det som vi før tenkte hørde med og var nødvendig for eit godt arbeid, ligga. Kanskje må vi leggja ned arbeidsgreiner vi har trudd på. Og kanskje er vi på veg mot noe nytt der nye mønster avteiknar seg, og der vi kjem til å ha andre roller enn dei vi har hatt til nå. Vår tid er ikkje prega bare av sekularisering, «*End of Christendom*» og globalisering. Den er like sterkt prega av ein hunger etter det som er ekte!

Vi kan heller ikkje vera blinde for at suksess ikkje alltid er det som følgjer den kristne rørsla. Evangeliet vil møta motstand. Det kan rett nok vera vanskeleg å skjelna mellom motstand som har sin grunn i vår dumskap og dårskap, og det som er motstand mot evangeliet. Derfor må vi vera audmjuke i møtet med motstand. Motstand kan vere med på å kasta lys over det som skjer.

Det kan med andre ord vera at Gud gjennom slike utvikingstrekk vil seie oss noe, ikkje bare som representantar for norske misjonsorganisasjonar og kyrkjesamfunn, men som disiplar. Kanskje må vi våga å gå inn i oss sjølve og spørja kva det er i vår vandring vidare Gud vil skal vera annleis. Kan hende han kallar oss til ei pilegrimsreise i vår eiga tru, i vårt eige liv, i tillegg til i våre roller som misjonsfolk, misjonærar og organisasjonsleiarar.

Noter

- 1 «Det er nødvendig å segla, å leva er ikkje nødvendig», ofte brukt i overført tyding om at det finst ting som er mer verd enn livet. Først brukt av Pompeius då han 56 f.Kr. under ein voldsom storm skulle venda tilbake frå Afrika med korn til Roma. Store norske leksikon (nettversjon, publisert 14.02.2009).
https://snl.no/navigare_necesse_est,_vivere_non_est_necesse
- 2 Winter, Ralph D. (1976). «The two structures of God's redemptive mission» i: Glasser, A.F. (red.. *Crucial Dimensions in World Evangelization* (South Pasadena, California: William Carey Library), 326–344. Han hevda at denne doble strukturen går heilt tilbake til Det nye testamente, og meiner å kunna påvisa dette i breva si skildring av omreisande profetar, som var å forstå som misjonærar, og som skilde seg frå fastbuande presbyterar som hadde ansvaret for drift og tilsyn av dei eksisterande kyrkjelydane, f eks Ef 4.11f.
- 3 Giddens, Anthony (1971). *Capitalism and Modern Social Theory: An Analysis of the Writings of Marx, Durkheim and Max Weber* (Cambridge: Cambridge University Press) og *New Rules of Sociological Method: a positive critique of interpretative sociologies* (London: Hutchinson, 1976).
- 4 Der betyr ordet i følge Wikipedia «a union of prayer, a confraternity», og det er «an older designation for a lay ecclesial movement within the Roman Catholic Church». Wikipedia viser her til Catholic Encyclopedia som kjelde. [http://en.wikipedia.org/wiki/Sodality_\(Catholic_Church\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Sodality_(Catholic_Church))
- 5 Det er alltid farleg å laga for enkle strukturelle modellar her. Truleg fell Winter litt i den grøfta. Sjå Hegstad, Harald (2009). *Den virkelige kirke: Bidrag til ekklesiologien (Trondheim, Tapir Akademiske forlag), 192-93, og Jørgensen, Knud (1994) «Misjon og kirke.» i: Berentsen, Jan-Martin; Engelsviken, Tormod og Jørgensen, Knud (red) (2004): Missiologi i dag. 2. utg. (Oslo, Universitetsforlaget), s.291-99, særleg s.296. Men hans hovudpoeng er vesentleg, også for kyrkja i dag: Ein monolittisk modell der all autoritet blir underlagt eit samlande bispeembete (eller ein tilsvarende autoritet) fungerer lett sementerende, og gir ikkje det nødvendige rom for dynamisk kreativitet, verken for den utadretta forkynninga/vitnemålet, eller for den nødvendige diakonale dynamikken ei levande kyrkje treng.*
- 6 Latourette, Kenneth Scott (1970), *A History of the Expansion of Christianity (vol. 1 - 7) (Grand Rapids, Mich.: Zondervan).*
- 7 Latourette, Kenneth Scott (1970), *A History of the Expansion of Christianity, vol. 2: The Thousand Years of Uncertainty* (Grand Rapids, Mich.: Zondervan, 1970), ss. 286 - 308.
- 8 Latourette (1970: vol 2.) s. 409 ff.
- 9 Sanneh, Lamin (1989): *Translating the Message: The Missionary Impact on Culture* (Maryknoll, N.Y.: Orbis Books).
- 10 Sanneh (1989): 84 og 166f.
- 11 Skarsaune, Oskar (?): «Kirkehistorien vi glemte: Den syriske kirke.» *Norsk tidsskrift for misjon* 46: 182-204.

- 12 Jfr Jenkins, Philip (2008). *The lost history of Christianity: the thousand-year golden age of the church in the Middle East, Africa, and Asia* (New York: HarperOne).
- 13 Anastasios Yannoulatos: (2010) *Mission in Christ's Way: An Orthodox Understanding of Mission* (Geneva: Holy Cross Orthodox Press; World Council of Churches Publication), 125 ff.
- 14 Olsen, Harald (2008). *Ørkenvind. Arven fra ørkenens fedre og mødre* (Oslo: Verbum) og Olsen, Harald (2013). *Havets pilegrimer* (Oslo: Verbum).
- 15 Fleire av skrifterne hans er omsette til norsk, f eks *Keltiske veimerker* (Oslo: Verbum, 2008) og *Din rytme, din bønn* (Oslo: Verbum, 2009). Også personen har påverka norske pilegrimsmiljø gjennom gjensidige besøk. Han hadde m. a. retreat på Utstein Pilegrimsgard, og for prostar i Stavanger bispedøme i september 2013.
- 16 Luk 20,20–26., Sjø Goppelt, Leonhard (1981). *Theologie des Neuen Testaments*, bind 1 (Grand Rapids, Mich.: Eerdmans), 158.
- 17 Det gjeld også hos oss, og er bakgrunnen for dei endringane som for tida skjer mellom Den norske kyrkja og staten – og for skiljet mellom Den norske kyrkja og såkalla frikyrkjer – altså dei som er frie frå staten. Det er også ei årsak til at vi i Norge har frie organisasjonar som er knyta til Den norske kyrkja. Dette er sjølvsagt ei svært forenkla og forkorta framstilling av lange historiske prosessar og samansette samanhengar.
- 18 Hestad Skeie, Karina. «Misjonsfortellingen», *Vårt Land* 8. nov. 1995, og mitt svar, Aano, Kjetil. «Misjonsforteljinga mellom mørke og lys», *Vårt Land* 31. januar 1996. Sjø og Gullestad, Marianne (2007). *Misjonsbilder. Bidrag til norsk selvføståelse. Bruk av foto og film i tverrkulturell kommunikasjon* (Oslo: Universitetsforlaget).
- 19 Kritikken som ramma misjonsorganisasjonar blir nå og retta mot store diakonale aktørar og deira bruk av økonomiske ressursar. Også her kallar situasjonen på nyansering.
- 20 Irak-krigen blir lesen som Det kristne Vestens forsøk på å utvida sin maktbase på bekostning av dei muslimsk-dominerte delane av verda.
- 21 I Solheim, Erik (2013). *Politikk er å ville* (Oslo: Cappelen Damm), gir har eit godt bilete av dette, særleg i kapitlet om forhandlingane om fred på Sri Lanka.
- 22 Jørgensen Torstein. «Misjon som med- og motkultur under kulturimperialismen», i Strandenæs, Thor (red) (2006). *Misjon og kultur: festskrift til Jan-Martin Berentsen* (Stavanger: Misjonshøgskolens forlag), 141 –150. Denne dobbelheit er reell for både protestantisk og katolsk misjon. Ein kan hevda at i fleire tilfelle var katolsk misjon sterkt integrert i koloniseringsprosjektet. Det gjeld til dømes Madagaskar. Men det blir for enkelt å laga eit konsekvent skilje her. Sjø Birkeli, Fridtjof (1952). *Politikk og misjon: de politiske og interkonfesjonelle forhold på Madagaskar og deres betydning for den norske misjons grunnlegging 1861-1875* (Oslo: Egede-Instituttet).

- 23 Truleg var det slik kristendom kom til Noreg. Birkeli, Fridtjof (1973). *Norske steinkors i tidlig middelalder: et bidrag til belysning av overgangen fra norrøn religion til kristendom* (Oslo: Universitetsforlaget, 1973); Birkeli, Fridtjof (1995)., *Tolv vintrer hadde kristendommen vært i Norge* (Oslo: Verbum, 1995).
- 24 Sundkler, Bengt og Steed, Christopher (2000): *A History of the Church in Africa* (Cambridge: Cambridge University Press, 2000).
- 25 Arén, Gustav (1978): *Evangelical Pioneers in Ethiopia: Origins of the Evangelical Church Mekane Yesus*. (Uppsala: Studia missionalia Upsalien-sia, avhandling).
- 26 Jenkins, Philips. (2007). *Gods Continent: Christianity, Islam, and Europe's religious crisis* (Oxford: Oxford University Press), 91-2.
- 27 Samtidig er det noe samansett fordi det som i utgangspunktet er uorganisert og eit resultat av andre prosesser–altså migrasjon–her blir gjort til noe strategisk, målretta, og eit stykke på veg underlagt organisatoriske og strategiske krav.
- 28 Historikarar tolkar misjonsrørsla sine bidrag noe ulikt. Men sjå t.d. Slagstad, Rune (2001). *De nasjonale strateger* (Oslo: Pax Forlag), f. eks. s. 108. Misjonsrørsla som kvinnerørslle er på mange måtar underkom-munisert. Nordseth, Kristin: «Kvinnelige lederskap i norsk kristenliv – et historisk perspektiv». I: Morland, Egil; Jens-Petter Johnsen og Åge Haavik. red.(2013) *Guds rikes skatt: festskrift til Tore Kopperud*. (Bergen: Fagbokforlaget), 283-300, og Tjelle, Kristin Fjelde (1999), «Misjonskvinne foreningsbevegelsen i Norge», *Norsk Tidsskrift for misjon* 53: 175-191.
- 29 Brukt om kristne som enten aktivt deltar i misjonsarbeid, eller er medlemmer av kyrkjer/organisasjonar som aktivt driv misjonsarbeid andre stader. Sjå f eks <http://www.thetravelingteam.org/stateworld/statistics/great-commission-christians>
- 30 Roberts, Dana L. (2009). *Christian Mission. How Christianity became a World Religion* (Malden, MA: Wiley-Blackwell): 32 og 54.
- 31 Roberts (2009): 69 – 79.
- 32 I følge "Status of Global Mission 2010", ein statisikk utgitt årleg av *International Bulletin of Missionary Research*, (IBMR), var det i 2010 rundt 41 000 registrerte sjølvstendige kyrkjesamfunn, IBMR vol 34, nr 1, s 36. Sundkler Bengt (1961). *Bantu Prophets in South Africa* (London: Published for the International African Institute by the Oxford University Press, 1961). Drønen Thomas Sundnes (2013). *Pentecostalism, Globalisation, and Islam in Northern Cameroon: Megachurches in the Making?* (Boston: Brill, 2013).
- 33 Medlemsstatistikk for Digni og NORME, 2012. http://norme.no/uploads/media/Medlemsstatistikk_for_Digni_og_Norme_2012_2_01.pdf
- 34 Jenkins, Philip (2007): *God's Continent: Christianity, Islam and Europe's Religious Crisis*, (Oxford: Oxford University press, 2007), s. 51
- 35 'Christendom' blir omsett med kristenhet, men er eit meir nyttig og omfattande omgrep på engelsk enn i norsk omsetjing.

- 36 Det som ofte blir kalla det konstantinske epoken. Koplinga tru – politikk er ikkje heilt oppgitt. Philip Jenkins påstår i si bok *The next Christendom* (Oxford : Oxford University Press, 2011) at det vil komma fram på nye måtar. Han nyanserer det noe og følger det opp i to bøker: *The New Faces of Christianity: Believing the Bible in the Global South* (Oxford : Oxford University Press, 2006) og i *God's Continent: Christianity, Islam, and Europe's Religious Crisis* (Oxford : Oxford University Press, 2007). Jenkins sitt hovudpoeng er at kristendommen som global storleik på ingen måte er på tilbakegang. Forholdet mellom kyrkjemakt og politisk makt er heller ikkje eintydig. I land med ortodoks fleirtal ser ein tendensar til styring av kyrkjas makt, t.d. i Russland.
- 37 Dette er eit sentralt poeng i antropologars tolking av samtida. Sjå t.d. Eriksen, Thomas Hylland (2010). *Små steder – store spørsmål. Innføring i sosialantropologi. 3. utg.* (Oslo : Universitetsforlaget).
- 38 Det er ikkje tilfeldig at Den norske kyrkjas liturgireform legg vekt på det kontekstuelle og det lokale. Dette er eit globalt fenomen som skjer t.d. i Den romersk katolske kyrkja, og ved den omfattande pentekostalisering som finn stad både innafør og utanfor denne kyrkja.
- 39 Dette er ikkje heilt eintydig. Stålsettutvalet, som leverte si tilråding til norsk religionspolitikk NOU 2013: 1 Det livssynsårne samfunn. En helhetlig tros- og livssynspolitikk, tolka religion i hovudsak som kunnskap, men argumenterte likevel sterkt for dens plass i det offentlege rommet.
- 40 Dette er også forenkla, sjå note 19.
- 41 Prosjektet som Det norske Misjonsselskap (NMS) og Norsk Luthersk Misjonssamband (NLM) gjennførte i åra 2005 til 2009 sette fokus på dette. Den 12. desember 2009 blei rapporten presentert på eit møte i Folkets Hus i Oslo. Bakgrunnen var eit prosjekt retta mot ca. 2500 personar med oppvekst på misjonane sine skolar i utlandet. Av desse svarte ca. 1500 på henvendinga. Prosjektet heitte *Fleirkulturell oppvekst*, og består av ein rapport utarbeidd av IRIS (Institute of Research in Rogaland) og svardokument frå generalsekretæranane i dei to organisasjonane.
- 42 NMS bestilte i 2012 ein rapport om korleis misjonærar blei oppfatta, og fekk i mars 2013 rapporten: «The Changing Missionary Role», skriven Av Agnes R.M. Aboum. Den er omtala i *Misjonstidende* 03.2014.
- 43 Det var ikkje misjon som sto for dei verste utslaga av ei nedverdigande og nedlatande syn på andre menneske, det var det andre samfunnsgrupper som gjorde. Dessutan har misjon hatt både kortsiktig og langsiktig effekt på samfunn, sjølvforståing og på demokratibyggning og menneskerettar. Sjå Drønen, Thomas Sundnes (2009). *Communication and Conversion in Northern Cameroon: The Dii people and Norwegian Missionaries, 1934–60* (Leiden: Brill); Skjortnes, Marianne (2014): *Restoring Dignity in Rural and Urban Madagascar. On How Religion Creates New Life-stories* (Pete Lang International Academic); Robert D. Woodberry, Robert D. (2012). «The Missionary Roots of Liberal Democracy», i *American Political Science Review*, Vol 106, No. 2, mai 2012, s 244 - 275.

- 44 Sjø rapporten *Flerkulturell oppvekst, og dei endringane som organisasjonane har føreteke* både i forkant og i etterkant av dette. Undersøkingar viser at ikkje bare kristne organisasjonar, men også andre, som idrettslag, sanitetslag, skolekorps osv, opplever same utviklingstendensen. Det foregår interessante samtalar mellom historiske kyrkjer og nyare menighetsstrukturar, fordi begge opplever at endringane set ein overfor utfordringar ein ikkje kan møte aleine. CPCE (Conference of Protestant Churches in Europe) har nettopp vedtatt å starta samtalar med nyare menighetsplaningar. Lause samanslutningar av nyare menigheter, som Eurochurch, søker samarbeid og dialog med historiske kyrkjer.
- 46 *Strek* hadde ein oversikt over nordiske kommuniteter i nr 5, 2009. Sjø *Misjonstidende* 3/14, s 12–14.
- 47 «For den verden vi tjener. Cape Town kallet til handling (Cape Town Commitments)» i Ekenes, Engelsviken, Jørgensen, Kjode (2011): *Misjon til forandring: refleksjoner og visjoner fra Lausanne III* (Skjetten: Hermon forlag), 253– 254. Kirkenes Verdensråd (2013): *Sammen på vei mot livet. Misjon og evangelisering i landskap i endring* (Oslo: Norges Kristne Råd), se også: www.gammel.kirken.no/?event=downloadFile&FileID=327596; Pave Francis: *Evangelii Gaudium*, 2013, se <http://www.vatican.va/evangelii-gaudium/en/>

Kjetil Aano: f. 1949, er prost i Tungenes prosti, Den norske kyrkja, og Høgskolelektor II i PT/MT ved Misjonshøgskolen. Cand. theol. Misjonshøgskolen/Menighetsfakultetet 1975. Misjonsprest (1978 – 88), med bl. a. ansvar for menighetsplanting og – utvikling i ein av Den Gassisk Lutherske Kyrkjás synodar, og lærar ved eit regionalt telogisk seminar. Tilstett i Det Norske Misjonsselskap frå 1990 -96 og 2000 – 2011, den siste perioden som generalsekretær.

Summary:

Is Norwegian Missionary Activity Still Viable?

Norwegian Missionary Commitment and the Way Ahead.

In this article I try to reflect on the status of Norwegian missionary activity. The background of the reflections is a significant fall in the number of foreign missionaries from Norway. I argue that these changes in do not signify the end of Norwegian participation in the world of global mission. But I suggest that we are facing substantial changes in the way we do our part. In the first part of the article I draw attention to what one may call different mission paradigms that we can detect through the history of the Christian church. In the second part of the article I try to apply insights from these paradigms on our current situation, and suggest that the way forward lies in combining a will to continuity with an ability to accept change not as a threat but as a *modus vivendi*.